

TUDOMÁNYOS EGYESÜLETEK A KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYBAN, AVAGY MILYEN KÖZÉPTÁVOLI CÉLJAI LEHETNEK AZ ÚJONNAN LÉTREJÖTT KÖZÉP ÉS KELET- EURÓPAI KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI EGYESÜLETNEK?

RIXER ÁDÁM*

* Tanszékvezető, egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Közigazgatási Jogi Tanszék. E-mail: rixer.adam@kre.hu

Absztrakt

Amikor a közigazgatástudományok meghatározó szereplőinek katalógusát állítjuk össze – akár a hazai, akár a nemzetközi szinten –, akkor az egyetemi tanszékek, a *think tankek*, a tudományos akadémiák bizottságai és mások mellett számításba kell vennünk a tudományos egyesületeket is. Jelen tanulmány az utóbbiak vizsgálatára vállalkozik, azzal a kifejezett céllal, hogy feltérképezze a Magyarországon 2021-ben létrejött Közép és Kelet-Európai Közigazgatástudományi Egyesület által felvállalható, illetve felvállalandó szerepeket, funkciókat.

A minden elemében tudományosan megalapozott katalógus négy irányból közelít a vizsgált témához: a) a kifejezetten a közigazgatástudományok területein tevékenykedő tudományos egyesületek, valamint az egyéb tudományterületeken működő hasonló entitások által felvállalt szerepek oldaláról; b) a civil szervezetek általános magyarországi sajátosságai révén; c) a ma Magyarországon a közigazgatástudományok körében tevékenykedő tudományos egyesületek és alapítványok számbavétele és főbb jellemzőik azonosítása révén; s végül d) 18 volt szocialista ország 142 kutatóját kerestem meg egy angol nyelvű kérdéssorral, egyebek mellett arra is rákérdezve, hogy léteznek-e civil szerveződések a vizsgált tudományterületen, s ha igen, úgy azok milyen feladatokat látnak el. Ezek tehát azok az elemek, amelyek lehetővé teszik izgalmas, az Egyesületre (is) vonatkozó következtetések és a lehetséges, további funkciókra vonatkozó javaslatok megfogalmazását.

Kulcsszavak

közigazgatástudományok, tudományos egyesület, tudományos egyesületek funkciói,
Közép és Kelet-Európai Közigazgatástudományi Egyesület.

Abstract

When we search for the significant players of administrative sciences both on domestic and international level, we find – amongst others, amongst departments of universities, think-thanks, committees of academies of sciences – also organizations that can be treated as parts of civil society, especially scientific societies, mainly scientific associations. My current paper deals exclusively with the latter ones (with scientific associations) and my main goal is to enlist those functions that can be or even should be reached by our newly created *Central and Eastern European Society of Administrative Sciences*.

To provide the catalogue the elements of which are based on scientific evidence my presentation consists of parts such as a) the main roles of contemporary scientific associations; b) general features of the Hungarian civil society; c) the names and main features of the contemporary scientific associations in administrative sciences in Hungary; and d) also the results of an international survey conducted among 142 representatives of administrative sciences of 18 countries in our region, especially of those countries which were formerly socialist states.

And finally, with the help of these facts collected I will try to show, and to offer some fairly new possible functions to invent in the interest of our 'beloved' Society.

Keywords

administrative sciences, scientific societies (associations), functions of scientific societies,
Central and Eastern European Society of Administrative Sciences.

Bevezetés

2021-ben jött létre a Közép és Kelet-Európai Közigazgatástudományi Egyesület (a továbbiakban: Egyesület vagy KTE), s miután magam régóta foglalkozom a magyar közigazgatástudomány, s azon belül is a közigazgatási jogtudomány jelenkori folyamatainak vizsgálatával, továbbá – előbbtől függetlenül – kutatom a hazai civil társadalom jellegzetességeit is, adta magát a kérdés: vajon az új tudományos egyesület milyen célokkal indult el, s ami még érdekesebb: melyek lehetnek a kívánatos, illetve lehetséges célok, a középtávon megvalósítandó, illetve megvalósítható célkitűzések a 21. század harmadik évtizedében egy nemzetközi térbe törekvő magyar közigazgatástudományi egyesület esetében?

Egy ilyen vizsgálódást az összegyűjtött adatok nyomán javaslatokká érlelt felismerések tehetnek igazán élővé és jól hasznosíthatóvá; kérdés azonban, hogy mely irányokban elindulva remélhetünk hasznos ismereteket, megszerezhető és általánosítható tényeket?

Kézenfekvő, hogy e munka számára jó kiindulópont lehet:

- egyrészt az ismertebb amerikai közigazgatástudományi társaságok főbb jellemzőinek, történeti fejlődésének, mai funkcióinak és gyakorlatainak azonosítása, felmérése, és lehetséges mintaként történő felkínálása, s ugyanígy a kifejezetten európai, tipikusan re-

gionálisan tevékenykedő nemzetközi közigazgatástudományi szervezetek főbb jellemzőinek bemutatása, külön is kitérve az ezen entitások által felvállalt főbb szerepekre, az általuk ellátott lényegesebb funkciókra. E körben jelentős szerepe lehet a nem a közigazgatástudományok területén tevékenykedő civil típusú szervezetek által felvállalt szerepek áttekintésének is;

- másrészt a magyar civil társadalom általános helyzetének áttekintése, illetve – szűkebben – a civil szervezeti formákban működő hazai tudományos egyesületek helyzetének értékelése. A civil társadalom általános helyzete Magyarországon annyiban érdekes számunkra, amennyiben a civil szervezetek általános jellemzői, a tágabb közeg sajátosságai *valamilyen mértékben* szükségképpen igazak lesznek az öntevékeny tudományos szervezetekre is;
- harmadrészt hasznos lehet a ma létező hazai közigazgatástudományi egyesületek (és alapítványok) enumerációja, egyes közös sajátosságok rögzítése; továbbá,
- negyedrészt, lényeges referenciapontként szolgálhatnak a többi volt szocialista ország mai közigazgatástudományi egyesületeinek létre, kortárs jellemzőire vonatkozó felmérések is.

E tanulmány – noha alapozó jellegű, lényegében a magyar szakirodalomban előzmények nélküli természete ezt megnehezíti –, mind a négy említett megközelítéssel érdemben kíván foglalkozni, még ha némely vonatkozásban csupán a legszükségesebb megállapításokra szorítkozva is teszi ezt. Tehát a nemzetközi kontextusok felvillantása és civil társadalom magyarországi helyzetéből következő néhány elnagyolt megállapítás mellett a ma létező magyar közigazgatástudományi társaságok áttekintése és velük kapcsolatos általánosító következtetések levonása mellett az általam a volt szocialista országok közigazgatástudományának képviselői körében elvégzett felmérés adatai is hozzájárulnak ahhoz, hogy munkám végén megalapozott javaslatokat is megfogalmazhassak.

1. Tudományos egyesületek Európában és a világban

A töretlen fejlődés, a megszakíthatóságok nélküli történelmi és szakmai kibontakozás lehetősége egyes „nyugati” tudományos szerveződések esetében a volt szocialista államok nézőpontjából irigylésre méltó. A közigazgatás-tudományban jó példa erre a folyamatosságra az *American Society for Public Administration* (ASPA), amelynek az 1920-as években elindult tevékenysége mindvégig töretlen maradt, és az USA-ban a közigazgatás, mint önálló szakma kialakulásában is képes volt szerepet játszani: a sokrétű, de szűkebb értelemben vett szakmai tevékenység (például akkreditációs tevékenység, önálló tudományos iskolák kialakulásának elősegítése, szakmacsoportok szerinti elkülönülés biztosítása szervezeten belül) mellett díjak, ösztöndíjak, pályázatok, illetve etikai standardok kidolgozása révén is (Pugh, 1989, 1). Az ASPA példáján keresztül jól megfigyelhető a politikatudományhoz, a történettudományhoz vagy éppen a közgazdaságtanhoz és más területekhez való viszony szerves alakulása, ami egy folyamatszerű, organikus leválás is egyúttal. Az angolszász sajátosságoknak megfelelően a szervezet egy korábbi elnöke, Mary E. Guy (2003, 642–643) is azt vetette fel egyik munkájában, hogy a legnagyobb nehézséget a szervezeten belül sokáig a látszólag távoli területek, a kormányzati tevékenység inkább politikatudományi természetű vizsgálata és a jogi természetű, a konkrét ügyek eldöntésével és értelmezésével kapcsolatos praktikus megközelítések egymásmellettiége, párhuzamos jelenléte jelentette. Bár tudjuk, hogy annak, amit mi értünk közigazgatástudomány alatt, és annak, amit az USA-ban értenek alatta, másutt vannak a súlypontjai, de a fontos kérdések *napjainkban*

nálunk is azok, amelyek ott már jó hetven évvel ezelőtt felmerültek: milyen mértékben legyen a közigazgatástudomány résztudományai közül kiemelve egy jogtudomány az egyesület keretei között, illetve, hogy utóbbi kiemelése mellett is elfogadjuk-e a közigazgatási jogtudomány bővülő fogalmát? (Rixer, 2020, 55–58) Ezek a kérdések azok közé tartoznak, amelyekre majd vissza-visszatérően, időszakonként válaszokat kell adnia az Egyesület tagságának és vezetőinek is.

A tudományos hatás és hatékonyság értékelése körében – túl a tudományon belüli, mára klasszikussá vált értékelési megoldásokon (például hivatkozások száma) – a nemzetközi szakirodalomban valamennyi kontinens vonatkozásában egyre hangsúlyosabban vannak jelen a tudomány és a társadalom kapcsolatát előtérbe helyező, végső soron a társadalomra gyakorolt közvetlen hatás jelentőségét és mérését propagáló megközelítések. Némi általánosítással ez a tudományos elmozdulás a korábbi, a tudomány és a társadalom kapcsolatában fennálló deficitet egy érdemi dialógussal kívánja „helyreállítani” (Fecher et al., 2021), ahol az egyes kutatások értékét nem kizárólag a tudományra gyakorolt hatás mérőszámai igazolják vissza, hanem a gyakorlatra, illetve a szélesebb társadalmi környezetre gyakorolt és idővel szintén mérhetővé váló hatás is (Wolf et al., 2013, 104). Ez a perspektíva-váltás egyúttal azt is jelenti, hogy a tudományos felismerések érintettekhez való eljutása, illetve hasznosulása körében felértékelődnek a processzuális kérdések, az interakció gyakorlati formái is, melyek az érdemi keretét adják a tapasztalatok, tudományos novumok bemutatásának, megismertetésének, és végső soron gyakorlati beépülésének (Fecher et al., 2021, 3). A tudományos életen belüli hatás és a teljes társadalom irányában, illetve a politikák alakítása körében megfigyelhető hatás különbsége köszön vissza a Fehéroroszország, Moldova és Ukrajna (EaP országok) EU-val kialakított tudományos együttműködésének sikerét vizsgáló korábbi tanulmányban is: míg szakmai értelemben sikeres együttműködésekre került sor, és az adott tudományterületeken az eredmények is jól láthatóak voltak, addig a politikaformálásban, illetve a teljes társadalom irányában kifejtett hatás a legtöbb esetben nem volt kimutatható (Toshkov et al., 2019, 3).

Izgalmas kérdés, hogy a jogi-igazgatási területen működő, és a tudománnyal érdemben foglalkozó (tehát oktatással és tudományos igényű, nyilvánosságnak szánt írásművek készítésével rendszeresen foglalkozó) személyek – akik elvileg a szakmai egyesületek tagságának gerincét adhatják – milyen mértékben közvetlen résztvevői a köz- és szakpolitikai, illetve tágan értelmezett jogalkotási és jogalkalmazási folyamatoknak, azaz milyen mértékben befolyásolják közvetlenül is a jogi-igazgatási szféra tényleges, tartalmi folyamatait. Érdekes analógiát kínál egy 2022-es, az európai politikatudomány képviselői körében elvégzett felmérés, amely azt az eredményt hozta, hogy csak a terület képviselőinek mintegy egynegyede nem vett részt politikai tanácsadóként, szakértőként stb. a politikai folyamatok közvetlen alakításában is – a tudományos munka mellett (Timmermans et al., 2022, 365). Izgalmas kérdés, hogy a tágabban vett közigazgatástudomány képviselői körében elvégzett hasonló felmérés milyen eredményt hozna.

1.1. A tudományos társaságok (egyesületek) funkciói

Már évtizedekkel ezelőtt felmerült, hogy vajon milyen funkciói lehetnek egy tudományos egyesületnek. A német Schimank (1988, 69) szerint legalább négy funkció különíthető el: egyrészt a diszciplínán vagy részdiszciplínán belüli kommunikációt biztosító funkció, másrészt a szakmai funkció, amely az egyéni karrierutakat támogatja, illetve a tudományterület képviselőinek kollektív jogait, érdekeit is érvényesíti, harmadrészt a transzfer funkció, amely révén a tudomány képviselőinek eredményei eljutnak a szélesebb társadalmi nyilvánossághoz, valamint egy

promotáló funkció, melynek révén a politikai és tudománypolitikai döntésekre is képes hatást gyakorolni a tudományos közösség.

Delicado egy Magyarországhoz hasonló méretű és fejlettségű európai állam, Portugália tudományos egyesületeinek sajátosságát vizsgálta (Delicado et al., 2014, 439). Ezek esetében öt általuk ellátott funkciót különített el: a közösségen belüli kommunikációt, a kutatások támogatását, az eredmények disszeminációját, a szakmai érdekképviseletet és a tanácsadói szerepet. Megállapította, hogy ezen szervezetek többségükben a kifelé irányuló, a tagságukon túlmutató tevékenységeikben erősödtek meg az idő előrehaladtával, továbbá megfogalmazta azt a következtetést is, hogy nemzetköziesedésük körében is látványosan érvényesülnek a hazai politikai és egyéb aktorokkal fennálló kapcsolataikban kialakult gyakorlatok (működésmódok).

A szakirodalomban látunk példát arra a megközelítésre is, amely konkrét európai tudományos egyesületek létrejöttének és fejlődésének összehasonlítása révén próbál általánosítható eredményekhez jutni: Boncourt (2017, 10) nyolc, európai szinten működő, öt társadalomtudományi területet (bár a jog vagy az igazgatástudomány nem volt ezek között) lefedő tudományos szervezet (egyesület) létrejöttének és fejlődési fázisainak összehasonlításával jutott számunkra is jól hasznosítható eredményekhez. Megállapításai között szerepel, hogy a szerveződések létrejöttének okai között gyakran a tudományos paradigmák közti feszültségek, nem egy esetben konkrét tudományos intézmények közötti különbségek, illetve kifejezetten geopolitikai feszültségek voltak tetten érhetőek. Érdekes felismerése, hogy a vizsgált szervezetek döntő többségükben nem voltak képesek az alapításkori célok megvalósítására, teljeskörű elérésére, illetve azok célkitűzései, vizsgálati tárgyai és kutatási menetrendjei menet közben is jelentősen változtak. Külön kiemeli továbbá, hogy hiányoznak a teljes Európát lefedő illetően szakmai szervezetek, azok döntően egy-egy szűkebb földrajzi területen fejtik ki hatásukat. Utóbbi állítását a mi közép- és kelet-európai régióinkban a NISPACee léte és tevékenysége is visszaigazolja. A felsorolt szempontokra (eredményekre) Boncourt mint európai jellegzetességekre hivatkozik (ami persze nem zárja ki, hogy azok más kontinenseken is megfigyelhetőek legyenek...). Megfigyelte továbbá, hogy a legtöbb (nyugat-európai) tudományos jellegű civil szervezet saját területének tudományos paradigmáit számos esetben az amerikai tudomány vonatkozó megközelítései ellenében vagy éppenséggel azokra hivatkozással (azokra alapozva) definiálta (Boncourt, 2017, 15). Felismerte továbbá azt a „sormintát” is, hogy minél kisebb az ország, amelyben a szervezet (nála: *European association*) létrejött, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy kormányzati anyagi támogatásra is számíthat a saját országában (Boncourt, 2017, 20).

2. Civil társadalom, civil szervezetek és a (közigazgatás)tudomány kapcsolata Magyarországon

Előjáróban rögzíthetjük, hogy a közigazgatástudományok művelésének *főbb* szinterei között a civil szervezeti keretek csupán az egyik ilyen szintéreként jelennek meg, s ez akkor is tény, ha egyébként egy növekvő jelentőségű területről van szó. Így tehát a felsőoktatási intézmények jogi személyiséggel általában nem rendelkező közigazgatási (jogi) tanszékei, illetve az azok mellett létrejövő közjogi-közigazgatási jogi kutatóműhelyek; a Magyarországon is létező think-tankek; a Magyar Tudományos Akadémia bizottságai, albizottságai és egyéb entitásai; valamint egyes, nem az előbbi szervezetekhez kötődő folyóiratok tudományos műhelyei mellett a „klasszikus” civil társaságok szerepe is felértékelődően van.

Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény által bevezetett gyűjtőfogalom, a civil szervezet *két lényeges formát foglal magában, az egyesületi, illetve az alapítványi formát – célszerűnek*

látszik tehát vizsgálódásunk során is ebben a körben maradni. A terület szakirodalma alapján a civil/nonprofit szervezet – jogi szabályozáson némileg túlmutató – ismérvei a kormányzattól ideológiailag is független, önkormányzattal rendelkező szervezet léte, az esetleges nyereség tagok közötti szétosztásának tilalma, továbbá az önkéntesség és öntevékenység hangsúlyos volta (Kaprinay, 2015, 100). A civilség fogalmi meghatározása körében kell megjegyeznünk, hogy fontos feladat az állami és gazdasági aktorok „hasonló jellegű” tevékenységeitől, illetve szervezeti formáitól való elhatárolás, különösen Magyarországon, ahol az ún. félállami-álcivil megoldások hagyományosan nagy súllyal vannak jelen (Sárközy, 2004, 5). S az utóbbi megállapítás különösen igaz a tágabb oktatási-kutatási, ha úgy tetszik: tudományos szférára; hogy csak a legutóbbi fejleményeket említsem, a hazai felsőoktatásban például az elmúlt év(ek)ben jelentek meg nagy súllyal az állam által ingyenesen juttatott vagyonelemekkel gazdálkodó közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványok.

Visszatekintve az elmúlt bő három évtizedre, a nyugati minták szerinti civil jellegzetes-ségek nem erősödtek meg a rendszerváltozás után a remélt mértékben, a nyugatról importált mobilizációs technikák nem voltak közvetlenül alkalmazhatóak (legalábbis nem azonos hatá- fokkal, illetve következményekkel) (Gagy & Ivancheva, 2017, 282). Számos szerző továbbra is a „gyenge” jelzővel illeti a magyar, illetve általában a poszt-szocialista államok civil társadalmait (Wallace et al., 2012, 3). A gyengeség természetesen a korlátozott/önkorlátozó állam, és utóbbival összemérve is erős civil társadalom ideális szituációjához (konstellációjához), a „fejlett nyugat” előző évszázadban kialakult gyakorlataihoz mérten értelmezendő (Ost, 1993, 453). A civil társadalom egyik lényeges szerepe, hogy az általa biztosított nyilvánosság és érdek- kartinuláció útján szembesítse az állami akaratot az általa képviselt értékekkel, törekvésekkel és gyakorlattal – s ez bizony egy civil jellegű, a közigazgatási jelenségeket érdeklődése közép- pontjába helyező szakmai, illetve tudományos társaság esetében is lényeges feladat lehet. A civilség, mint jelenség szoros logikai és gyakorlati kapcsolatot mutat a döntően az OECD-or- szágekban meghonosodott, utóbbi évtizedekben előtérbe került „governance” államműködési móddal, amelynek lényege, hogy a közügyekkel olyan hálózatok (stratégiai partnerek hálózatai) foglalkoznak, amelyek közintézményekből, magánvállalkozókból és civil szervezetekből állnak. Miközben az alapelv mindenütt elfogadott, az egyes tényezők belső arányai a nemze- ti sajátosságok következtében akár jelentősen is különbözhetnek (Jenei & Kuti, 2011, 16). A különbségek – egyebek mellett – abból adódnak, hogy „milyen intézményes kapacitások és mechanizmusok működnek az adott államban a nemzeti konszenzus elérése érdekében, illetve, hogy mennyire működnek a társadalmi korporatizmus mechanizmusai, amelyek erősíthetik és kiegészíthetik a képviselői demokráciát” (Jenei & Kuti, 2011, 16). Nincs okunk azt feltételezni, hogy a kifejezetten tudományos irányultságú civil képződmények, szakmai egyesületek, alapít- ványok esetében a társadalomfejlődés évszázados mintái, a civil társadalom általános jellemzői nem, vagy csak kevéssé érvényesülnek, így ezek az összefüggések is megjelenítendőek akkor, amikor egy adott szervezet céljai, működési keretei és lehetőségei válnak vitatémává.

2.1. Hagyományos, valamennyi civil szervezetet meghatározó közpolitikai sajátosságok Magyarországon

A magyar állam modernizációjában – a nyugati reformtendek mércéjén – az állam és a piac egyensúlyának hiányosságai *évszázadok óta* folyamatosak (Jenei, 2010, 94); illetve a közpo- litikai döntéshozatal magyar modelljében változatlanul a „top-down” megközelítés dominál, amennyiben az érdekvédelmi-integratív szervezetek bevonásának intézményes mechanizmusai gyakran csupán formálisan működnek (Jenei, 2010, 95). A magyar politikai kultúra hagyomá-

nyosan jellemző vonásai a paternalizmus, az intolerancia és a személyi kapcsolatok politikáivá transzformálása (Kulcsár, 1987, 336), s nem utolsósorban a korrupciós jelenségek léte, melyek a térség átlagát meghaladó mértékben vannak jelen (Ernst & Young, 2010). A klasszikus kormányzati kudarcjelenségek között említhetjük a közpolitikai célok kitűzésének elvi nehézségeit és mérhetőségének bizonytalanságait – ideértve az előzetes és utólagos hatásvizsgálatok rendszeres hiányát is –, továbbá az erős érdekcsoportok által gyakorolt befolyást (Hajnal, 2008, 33). A civil társadalom hagyományos jellemzői Magyarországon, hogy sérülékeny és reaktív, mert tökehiányos és jellemzően nélkülözi az – állami aktorok irányában fennálló valamifajta – egyszintűség irányába mutató kapcsolatokat (Kövér, 2015). Mindez – amint azt látni fogjuk – a tudományos egyesületek esetében is kiegészül a megszakítottsággal, a folyamatos újrakezdés kényszerével, valamint a szocializmusból örökölt, és máig ható mintahiánnyal is.

2.2. A legújabb fejlemények, és azok hatása a civil szervezetekre térségünkben

A legújabb fejlemények sajátos módon egyszerre viselik magukon a válságüzemmódba kapcsoló, centralizáló, egyes megközelítésekben populizmusba forduló és feltétlenül erősödő állam, valamint a civil társadalom dinamikus és folyamatos átalakulásának, sőt bővülésének jeleit is. Utóbbi változások háttérében részben a legtágabban értelmezett civilség új tartalmai (pl. sharing economy), illetve új színterei (pl. digitális közösségek) állnak (Rixer, 2019, 56), másrészt pedig a válságok természetéből következnek, amennyiben a migrációs, háborús, járványokkal összefüggő és egyéb nyomások számos olyan civil típusú aktivitást is magukkal hoznak, melyeket az állam önállóan, meglévő eszközeivel egymaga nem is lenne képes kifejteni. Általánosságban is igaz a térségre, de Magyarország esetében különösen megáll az az állítás, hogy a civil szféra belső viszonyai, illetve a civil társadalom és az állam viszonylatai erősen átpolitizáltak, továbbá zajlik egy ebben a relációban is megkerülhetetlen identitásvita, intenzív identitáskeresés is (Rixer, 2017).

3. A magyar helyzet

A kifejezetten a mai magyar közigazgatás-tudományra, annak jellegzetességeire vonatkozó, *érdemi értékelést is tartalmazó vizsgálatok sokáig hiányoztak a szakirodalomból*, s ebből az is következik, hogy a területen működő, tudományos célokat is megfogalmazó, civil típusú *öntevékeny szakmai szervezetekre vonatkozó felmérések is hiányoztak*. Ezért is volt előremutató és valós szükségletekre reagáló az MTA IX. Osztály Jogtudományi Bizottsága Közigazgatás-tudományi Albizottságának 2013. áprilisi döntése, mely egy a magyar közigazgatás-tudomány akkori helyzetét felmérő vizsgálat elindítását szorgalmazta, elsősorban a közigazgatási tárgyú szakirodalom áttekintése, illetve a működő – s a közigazgatási tárgyú kutatásokat is felvállaló – iskolák, tudományos műhelyek feltérképezése révén. E vizsgálat – legalábbis az említett keretek között – mindezidáig nem teljesedett ki, ám a kérdés jelentősége azóta is csak tovább nőtt, s a témát felkaroló első tudományos kísérletek is napvilágot láttak (Rixer, 2020).

A magyar közigazgatás tudományos vizsgálatát (is) célként kitűző szakmai-civil szervezetek áttekintése körében nem vállalkozunk a területen korábban működő entitások teljeskörű katalógizálására; e fejezetben elsősorban a közelmúltban létezett és jelenleg is tevékenykedő főbb szervezetek felkutatása és a velük kapcsolatos általánosító következtetések levonása a közvetlen cél. Már előjáróban rögzítenünk kell, hogy – bár 1931 és 1944 közötti létezése idején nem civil szervezetként (nem tudományos egyesületként) működött – a Magyar-féle Magyar Közigazgatási Intézet mind a mai napig példaként szolgál azok számára, akik Magyarországon

a közigazgatás tudományos művelése céljából műhelyt, szakmai egyesületet, oktatási intézményt vagy bármi ezekhez hasonlót hoznak létre: Magyary Zoltán nemzetközi beágyazottsága és széleskörű tájékozottsága, érdemi hatása a hazai közigazgatás intézményeire és az azokkal kapcsolatos kutatásokra, befolyása az állammal és közjoggal kapcsolatos gondolkodásra, továbbá a munkatársait és tágabb környezetét motiválni képes személyisége együttesen egy megkerülhetetlen példaként szolgál mind a mai napig (Lőrincz, 2010).

A közigazgatás és a közigazgatási jog „tudományos igényű egyletek keretében történő művelésének” kezdete a magyar nyelvű tudományban a huszadik század legelejére tehető: a *Magyar Jogászegylet Közjogi és Közigazgatási Bizottságában*, vagy éppen az *Erdélyi Múzeum Egyesület Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályának* keretei között igen komoly szakmai rendezvények, rendezvénysorozatok lebonyolítására, továbbá a közigazgatás kortárs problémáit feszegető írásművek megjelentetésére került sor.

Az 1940-es évek második felétől az egyleti élet a vizsgált területen is jórészt elhalt, amennyiben „[a] szocialista politikai társadalmi-gazdasági berendezkedés nem igazán tette lehetővé a civil társadalom önszerveződését. A szocializmus évtizedeiben a politika a valós, alulról építkező társadalmi önszerveződések támogatása helyett azok ellehetetlenítésére és kvázi-társadalmi szerveződésekkel való helyettesítésére törekedett” (Sipos, 2008, 538). Az erősen kontrollált – és vállalásaik között a tudományosság erősítését is ígérő - szerveződések közül ezen időszakból kiemelendő a *Jogászsövetség*, amelynek keretében egy időben önálló *Közigazgatási Bizottság* is működött. A tudományos egyesület kifejezés azonban ekkor is használatban volt, sőt a szűken vett szakmán belüli párbeszéd előmozdításának feladata mellett már ekkor felbukkan a további érdeklődők, külső szereplők felé irányuló információtovábbítás lehetősége és szükséglete is – a tudományosság részeként (Györe, 1978).

Az 1980-as évek vége felé kezdtek mutatkozni az éledés jelei, s ekkor következik be a szembesülés azzal is, hogy a háború előtti időszak tudományos *közéletének* színterei részben megsemmisültek, a korábban felhalmozott intézményi tudások és civil készségek egy része elveszett, továbbá a személyi kontinuitások is jórészt megszűntek – így a tudományos egyesületek szervezése is viszonylag lassan és jelentős állami támogatással, sőt, részvétellel vette kezdetét. A jogi típusú átmenetnek – nyilvánvaló erősödése ellenére – nem a szervezett civil társadalom jelentette a tolóerejét, s a civil szféra gyengesége nem csupán a politikai, szociális, vallási és egyéb területeken mutatkozott meg, hanem egyéb, többé-kevésbé szintén autonóm területeken is, így a *tudományos közösségek* jellegzetességeiben, integritásában, tudományos önképében, „hatalom-függésének” mértékében is. Jó példa a fentiekre – mármint az újonnan létrejött civil szervezetek állami aktorokkal való szoros kapcsolatára – az 1990-ben a Belügyminisztérium által alapított, céljai között a tudományos vizsgálatok végzését, támogatását és az eredmények szakmai közönség felé történő megismertetését is felvállaló *Demokratikus Helyi Közigazgatás Fejlesztéséért Alapítvány*, vagy éppen az egyesületi formában ugyanekkor létrejött *Magyar Közigazgatási Kar*.

A ma is létező egyesületek között szót kell ejtenünk a 2005-ben alakult *Magyary Zoltán E-közigazgatástudományi Egyesületről* is, amely „(...) az e-kormányzat interdiszciplinaritását vallja, ezért számos tudományterület szakértőinek bevonásával igyekszik a közigazgatás elektronizálását elősegíteni” (Juhász, 2006, 21). Kiemelendő, hogy az egyesület hitvallása értelmében céljuk a „kormányváltások, ideológiai törésvonalak, pártpolitikai csatározások felett álló szinergia megteremtése egy, az ország jövőjét meghatározó kérdésben” (Juhász, 2006, 27). Az e-közigazgatás felfutása jól tetten érhető a területen megjelenő további egyesületek nevében és célkitűzéseiben is: szintén 2005-ben jött létre a *Mobil-közigazgatási Információs Egyesület* (Belényesi, 2011, 56) az első nemzetközi mobilkormányzati konferencián (*The First International*

Conference on M-Government), amelyet a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar (BCE KIK) Közigazgatás-szervezési és Urbanisztikai Tanszéke (KSZUT) rendezett. A tudományos egyesület profilja a moobileszközök, jelesen a mobiltelefonok technológiai lehetőségeinek bekapcsolása a közigazgatási, közszolgáltatási ügymenetek munkalépései közé, lépésenként elősegítve ezzel a mindig és mindenkinek nyitva álló, ügyfélbarát közigazgatás kialakulását. Az egyesület fő produktuma hosszú éveken keresztül egy olyan angol nyelvű internetes portál (www.mgsg.org) működtetése volt, amely folyamatosan figyelte és publikálta mobilközszolgáltatások nemzetközi híreit.

Itt említendő az *E-Government Alapítvány A Közigazgatás Modernizációjáért* is, amely szintén a BCE-n jött létre a KSZUT saját kutatási háttérszervezeteként, céljaként az információ-technológia gyorsan fejlődő vívmányainak helyi és a központi igazgatásban történő vizsgálatát és bevezetését, továbbá a megjelenő módszerek oktatását megjelölve (Belényesi, 2011, 56). Az alapítvány által megjelentetett szakkönyvsorozatnak, az E-Government Tanulmányoknak 2003 és 2009 között összesen 36 kötete jelent meg.

A jogelődök említését követően a ma működő *Magyar Jogász Egylet* (MJE) is meg kell, hogy jelenjen a bemutatásra kerülő szervezetek között. A jelen tanulmányban vizsgált szűkebb területen az *MJE Közjogi Szakosztálya*, illetve *Tudományos Bizottsága* említendő. Amiként az MJE létesítő dokumentuma fogalmaz: „Az Egylet Alapszabályban meghatározott célja a jogászság általános társadalmi érdekeinek érvényre juttatása, a magyar jogélet fejlesztése, a jogtudomány művelése, a jogélet különböző területein működő jogászok szakmai-tudományos együttműködésének előmozdítása.”

A közigazgatástudományi terület ma is aktív szereplője a *Közigazgatási Bírák Egyesülete*, illetve annak 2008-ban létrejött *Tudományos Tanácsa*. Meg kell jegyeznünk, hogy az érdekképviseleti funkció ellátása, mint az Egyesület egyik lényeges szerepe az alapításakor, illetve a későbbi vitákban is felmerült (Ságiné, 2008).

Ahogy a rendszerváltozást követően időben haladunk előre, úgy gyorsul fel a „civilisézés” folyamata a közigazgatástudományok területén: a *Magyar Közigazgatási Kar* időközben – pereskedéstől sem mentes agóniát követően, mintegy két évtized után – megszűnt, s a nyomában támadt űrt részben a rövid életű, 2009 és 2012 között működött *Magyar Közigazgatási Egyesület*, majd pedig a *Magyar Közigazgatási Társaság* próbálta betölteni. Utóbbinak – formálisan – megyei tagozatai is léteznek mind a mai napig (2022). Lényeges, hogy az említett szervezetek elsődlegesen szakmai érdekképviseletekként definiálták önmagukat, s ennek részeként, ehhez kapcsolódóan fejtettek ki, illetve támogattak tudományos jellegű törekvéseket.

2015-ben jött létre a *Közigazgatás Tudományi Egyesület* (külső kommunikációjában: *Közigazgatástudományi Egyesület*), „hogy önkéntességi és demokratikus elvek alapján szerveződve megteremtse a közigazgatásban dolgozó emberek jobb kommunikációját és együttműködését. Ennek következtében pedig egymásnak szakmai segítséget tudjon nyújtani az egyes speciális ügyekben” (sic!) (www.civilek.hu, 2022). Az egyesület – létesítő dokumentumából következően is – érdekképviseleti szervezetként tekint(ett) önmagára, s korai tevékenysége is leginkább közösség-szervezésben merült ki. Rögzítenünk kell, hogy mind a *Magyar Közigazgatási Társaság*, mind pedig a *Közigazgatás Tudományi Egyesület* alacsony intenzitással működik, a 2020-as években érdemi tevékenységet már/még nem végeztek.

A terület meghatározó szereplője továbbá a 2018-ban alapított *Közigazgatási Eljárásjogi Egyesület* (KEJE), amely a közigazgatási jog és azon belül is a közigazgatási eljárási jog kutatását, a vonatkozó jogalkalmazás segítését és fejlesztését tekinti céljának, ennek érdekében szakmai fórumokat is biztosítva a tagoknak és az érdeklődőknek. 2021-ben a KEJE Országos Közigazgatási Eljárási Jogi Jogesetmegoldó Versenyt is hirdetett, illetve lebonyolított.

A fentebb felsorolt egyletek jelentik a magyar közigazgatástudományban tevékenykedő és a bírósági nyilvántartásban 2022-ben is szereplő tudományos egyesületek (alapítványok) *első nagy csoportját*: e körbe azok az entitások tartoznak, amelyek alapító dokumentumában, küldetésnyilatkozatában kifejezetten megjelenik a közigazgatás, a közigazgatási jog vagy a közjog tudományos igényű vizsgálatának szándéka fő célként vagy legalább az egyik lényeges célként.

A fenti szervezetek mellett azonban feltétlenül a magyar közigazgatástudomány szereplőinek felsorolásába illesztendőek azok az entitások is, amelyek esetében a tudományos igényű munka, a tudományszervezés stb. nem a tevékenység középponti eleme. Ebbe a második csoportba tartoznak mindazon entitások, melyek esetében – különböző okból és mértékben – jelen van a közigazgatási jelenségek tudományos igényű feldolgozásának szándéka, de semmiképpen sem ez a fő profil. Létező, de távolabbi a kapcsolat a szervezet célkitűzései és a közigazgatás tudományos jellegű vizsgálata között. Ezen szervezetek konferenciák, egyéb szakmai rendezvények, nemzetközi tapasztalatcserék szervezése, illetve kiadványok megjelentetése során tudatosan és rendszeresen vonják be feladatellátásukba a tudomány képviselőit, a közigazgatástudományok jeleseit is, miközben alaptevékenységük nem tudományos természetű. Feltétlenül ilyenként nevesíthetjük a *Jegyzők Országos Szövetségét* vagy éppen a *Települési Önkormányzatok Országos Szövetségét* (TÖOSZ-t). Ezek szakmai, érdekvédelmi – egyesületi formában megszervezett – szervezetek, amelyek a közigazgatásban, a közigazgatással szoros szimbiózisban működnek, s amelyek egyúttal tudományos tevékenységet is kifejtenek (akár sokadlagos feladatként is). Az ezen kategóriába sorolt szervezeteknek mintegy „inverzei” azok a tudományos egyesületek, amelyek fő profilja a tudomány művelése, de maga a közigazgatás, mint vizsgálati tárgy nem tekinthető kizárólagosnak vagy elsődlegesnek a portfóliójukban. Magyarországon ilyen lehet például a *Politikatudományi Társaság*, amelynek korábban létezett közpolitikai szekciója is.

A vizsgált területen sajátos színpoltnak tekinthető a *Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság*, amely 1995. június 1-jén alakult meg azzal a céllal, hogy őrizze és ápolja Magyary Zoltán szellemi hagyatékát, és ennek részeként újraindítsa a helyben 1940 és 1944 között létezett népfőiskolai képzést. Hosszú éveken keresztül a meghirdetett tanfolyamok résztvevőinek többsége a tatai és a környékbeli települések önkormányzatainak képviselői, illetve civil szervezetek tagjai és önkéntesei, érdeklődő polgárai közül került ki. Hangsúlyos cél volt, hogy a gyakorlati ismeretek elméleti megalapozást, igényesen rendszerezett formákat is kapjanak, ami gyakran a hazai társadalomtudományok kiemelkedő jelentőségű képviselőinek szaktudományos előadásainak képében jelent meg. A tudományos egyesületek és egyéb alulról szervezett, esetünkben a közigazgatástudományban tevékenykedő entitások lehetséges irányultságai között egyébként is *különleges helyet foglal el a tudományos ismeretterjesztés* mint olyan, amelyben – egyebek mellett – a közigazgatással, az államszervezettel kapcsolatos információk, tudások átadására is egy izgalmas és érdekesítő köntösben, ugyanakkor a kortárs tudomány eredményeit bemutató formában kerül sor. A terület erősödését olyan – ehelyütt részletesen nem elemzett – új jelenségcsoportok megjelenése mutatja, mint amilyen a *közösségi tudomány* bővülő fogalma is (Gaálné, 2020). Kiemelendő, hogy a Társaság a 2016-ban Tata városával kötött közművelődési megállapodás keretében egyre sokrétűbb közművelődési feladatokat lát el, küldetésének tekintve a térség kulturális és közösségi életében való aktív részvételt – s ennek részeként az állami, jogi és történelmi ismeretek bemutatását, közvetítését is.

A tudományos ismeretterjesztő profillal rendelkező entitások mellett ebben a „második” csoportban jelen(het)nek meg a közigazgatástudományok egyes további résztudományait, illetve határtudományait gondozó tudományos egyesületek is, különösen a regionális tudományok, a szociológia, a pszichológia és a vezetéstudomány tudományos társaságai révén.

A fenti felsorolás elemeiből és az egyes tételekhez tartozó, felvállalt feladatokból áll össze az a tágabb, intézményes és szakmai kontextus, amelyhez képest a tevékenységét 2021-ben megkezdő *KTE* létrejöttének okai és körülményei, valamint a szervezet céljai és felvállalt szerepei is értelmezhetőek. A *KTE* alapítóinak küldetésnyilatkozatában a következőket olvassuk: „Elsődleges célunk (...) hogy virágzó és tartalmas együttműködés keretében teremtünk meghatározó fórumot a „visegrádi országok” közigazgatástudománya, közigazgatási jogtudósai, oktatói és meghatározó szakemberei számára. (...) E nemzetközi együttműködéshez, annak fejlődésével, erősödésével egyre több kutató-hálózat is csatlakozott, így például a bialytoki jogi kar mellett működő Information and Organization Center for the Research on the Public Finances and Tax Law in the Countries of Central and Eastern Europe. (...) Az egyesület fontos célja, hogy magas szakmai rangot biztosítva kezelje a *KTE* alapításával együtt (és amiatt) teljesen újjászervezett nemzetközi közigazgatástudományi folyóiratot, melynek címe: *Institutiones Administrationis - Journal of Administrative Sciences*” (www.kte.sze.hu, 2022). Rögzítésre került az is, hogy a *KTE* a közigazgatás-tudomány mely részdiszciplináival kíván *elsősorban* foglalkozni: „Az egyesület célja a közigazgatás tudományi ismeretek bővítése és terjesztése Közép- és Kelet-Európai viszonylatban, különös tekintettel a közigazgatási működés és közigazgatási szervezet közjogi, szabályozási, kormányzástani, igazgatási, közigazgatási jogi és közpénzügyi vonatkozásaira, valamint e tudományterületet művelő szakemberek együttműködésének a támogatása” (www.adjukossze.hu, 2022).

A jelen fejezetben rögzített tények, illetve a korábbi kutatásaimban a hazai közigazgatástudománnyal kapcsolatban feltárt összefüggések, és a területen tevékenykedő magyar kutatókkal folytatott beszélgetések alapján a következő összefoglaló megállapítások tehetőek a területen létező (létezett) tudományos egyesületekkel kapcsolatban:

- 1) Ezeket a szervezeteket szinte kivétel nélkül egy vagy két „erős ember” alapítja.
- 2) Hiányzik a következő vezetői generáció kinevelésére irányuló tudatosság, a tudatos utánpótlásnevelés. Az újabb generációk saját tudományos céljaikat a legtöbbször új szakmai szervezetek alapításával kívánják elérni. Magyarországon átlagosan 3 évente jön létre új tudományos egyesület vagy alapítvány a vizsgált tudományterületen.
- 3) A vizsgált szervezetek mintegy 70%-a egyetemi tanszékek mellett jött létre.
- 4) A jogi tematika, azon belül is az eljárásjog túlsúlya jellemző; a 2000 utáni időszakban a két domináns hívószó az *eljárásjog* és a *digitalizáció*. Azt tapasztaljuk, hogy a legtöbb szervezet esetében e területek tényleges megjelenítése még az alapító dokumentumokban vállalt szerepekhez képest is felülreprezentált.
- 5) A vizsgált szervezeteket közvetlenül vagy közvetve az állami (kölségvetési) források éltetik, minimális a magánadományozók jelenléte, illetve a tagok érdemi anyagi hozzájárulása.
- 6) Létezik a közigazgatástudományi kutatásokkal is „érintkező” civil szervezeteknek egy olyan belső köre, amelynek tagjai e kutatásokat fő célként vagy egyik lényeges céljukként kezelik. Az e körbe tartozó főbb entitásokat az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. sz. táblázat. A 2022-ben a bírósági nyilvántartásban szereplő főbb közigazgatástudományi civil szervezetek Magyarországon. (Saját szerkesztés.)

Civil szervezet elnevezése	Elnevezés angolul	Alapítás időpontja
Demokratikus Helyi Közigazgatás Fejlesztéséért Alapítvány	The Foundation for Democratic Local Public Administration	1990
E-Government Alapítvány	E-government Foundation	2002
Magyary Zoltán E-közigazgatástudományi Egyesület	Magyary Association of e-Administration Science	2005
Mobil-közigazgatási Információs Egyesület	Association for Information on M-Government	2005
Közigazgatási Bírák Egyesületének Tudományos Tanácsa	Association of Hungarian Administrative Judges, Scientific Council	2008
Magyar Közigazgatási Társaság	Hungarian Society for Public Administration	2011
Közigazgatás Tudományi Egyesület	Association for Administrative Sciences	2015
Közigazgatási Eljárásjogi Egyesület	Administrative Procedural Law Association	2018
Közép és Kelet-Európai Közigazgatástudományi Egyesület	Central and Eastern European Society for Administrative Sciences	2021
Magyar Jogász Egylet Közjogi Szakosztálya	Hungarian Lawyers Association, Section for Public Law	(1879, a jogelődöket is figyelembe véve)

Jelen tanulmány egyik célja, hogy a KTE számára megalapozott javaslatokat fogalmazzon meg annak tudományban betöltött *további* szerepeire, felvállalható/felvállalandó feladataira vonatkozóan. Ahhoz, hogy a KTE lehetséges, illetve kívánatos funkcióit beazonosíthassuk a következő fejezetekben, *egyrészt* egy korábbi fejezetben áttekintettük európai szinten és általánosságban a tudományos egyesületek helyzetét, jellemző kortárs funkcióit, *másrészt* megfogalmazzuk a mai magyar közigazgatástudományi egyletek néhány sajátosságát, *harmadrészt* pedig – immár a közigazgatástudományra koncentrálva – a következő fejezetben a közép- és kelet-európai térség (egyszerűsítően: a Magyarországgal jól összehasonlítható helyzetben lévő volt szocialista országok) közigazgatástudományának képviselői körében elvégzett felmérés eredményét foglaljuk össze. Ezek révén válik ugyanis lehetővé, hogy tanulmányom végén a KTE lehetséges vagy kívánatos szerepeire vonatkozóan tartható álláspontok kialakítására és rögzítésére is sor kerülhessen.

4. A volt szocialista országok közigazgatástudományi civil szervezetei

A *Bevezetés*ben utaltam arra, hogy a KTE lehetséges céljait vizsgálva az egyik jó támpont annak vizsgálata lehet, hogy a többi volt szocialista országban mi történik ugyanezen a területen: léteznek-e civil szerveződések a vizsgált tudományterületen, s ha igen, úgy milyen feladatokat látnak el? Hogy választ kaphassak e kérdésre, *18 ország 142* kutatójának küldtem ki egy *angol nyelvű kérdéssort*. A volt szocialista országok közigazgatástudományokkal foglalkozó szakembereit kerestem meg, biztosítva a jogtudományon túli résztudományok képviselőit is. A volt kelet- és közép-európai szocialista országok tekintetében nem tettem különbséget aszerint, *hogy azok* szocializmusról vallott felfogása annak idején eltért-e, s ha igen, milyen mértékben a Szovjetunió által képviselt állásponttól (ennek megfelelően tehát Jugoszlávia utódállamai és Albánia is bekerültek a vizsgált körbe).

Végül – Magyarországot nem számítva – *41* érdemi válasz érkezett *11* országból (ezek: Albánia, Bulgária, Cseh Köztársaság, Észtország, Georgia, Horvátország, Lengyelország, Litvánia, Románia, Szlovákia, Szlovénia) a következő kérdésekre:

1. Van-e az Ön országában olyan tudományos társaság, amely a közigazgatástudományok területén tevékenykedik?
2. Amennyiben igen, melyek a közigazgatástudományok azon rész tudományai, melyek felülreprezentáltak a szervezet(ek) tevékenységében?
3. Milyen mértékben független(ek) ez(ek) a szervezet(ek) az államtól (pénzügyileg stb.)?
4. Milyen feladatokat lát(nak) el a szervezet(ek) (akár a tagok, akár a szélesebb szakmai vagy egyéb nyilvánosság felé)?¹

A feltárt tények, adatok bizonytalansága miatt (például annak nehezen ellenőrizhetősége okán, hogy a válaszadók által példaként felhozott szervezetek a tanulmány megjelenésekor léteznek-e, illetve ténylegesen működnek-e) döntően aggregált adatokat ismertetek, azaz egyes országok szervezeteit, azok nevét, sajátosságait külön-külön nem tüntetem fel. Ez a fajta bemutatás is tökéletesen alkalmas arra, hogy általánosító következtetéseket vonjak le, hogy a főbb közös sajátosságokat, illetve a nagyobb számú szereplőt érintő változási irányokat tényszerűen megragadhassam. Nem kitérve valamennyi részletre, mi az, ami kiderült a válaszok nyomán?

- 1) Magyarországgal együtt számolva a 12 országból 6-ban sikerült azonosítani legalább egy valódi civil szervezetet (tipikusan egyesületet vagy alapítványt). Ahol nincs klaszikus civil szervezeti formában szervezett tudományos entitás, ott is létezik a helyi tudományos akadémia vagy az oktatási terület, illetve a tudományos élet irányításáért felelős minisztérium által szervezett bizottság, amely hasonló tudományszervezési, a tudományos közösséget összefogó szerepet hivatott ellátni. Jól érzékelhető, hogy minél keletebbre megyünk, annál kevesebb a civil szervezet. Többben a válaszaikba ágyazottan kéretlenül is kifejtették, hogy szerintük miért nincsenek az országukban közigazgatástudományi egyesületek, vagy miért van kevés belőlük: Wojciech Federczyk, egy lengyel kutató szerint a tudományos társaságok '89 előtt csak állami szervezésben létezhettek, és az ezen monopólium nyomán támadt úrt mind a mai napig nem tudta teljesen kitölteni a térség közigazgatástudománya.²
- 2) Mind a 12 ország (!) kutatói említették a közigazgatási tanszékek (tipikusan: közigazgatási jogi tanszékek) találkozóit, azok formális vagy informális kapcsolatainak jelentőségét: mindenütt van törekvés a szervezett kapcsolattartásra és együttműködésre a közigazgatási tanszékek között (leginkább találkozók, közös kutatások, közös tankönyvek formájában). Tény, hogy a válaszadók fele (!) arról is beszámolt, hogy ezek az együttműködések elindultak, de idővel megakadtak, vagy ritkává, rendszertelenné váltak, két esetben (Litvánia, Bulgária) az elmúlt években teljesen meg is szűntek. Érdekes, hogy ez a folyamat hasonlóan alakult Magyarországon is: a 2000-es években volt egy felfutás a közigazgatási jogi tanszékek szervezett találkozóinak körében, aztán 2010 után ezek – legalábbis a valamennyi tanszéket bevonni kívánó kezdeményezések – elhaltak. Itt

¹ Az eredeti angol kérdések a következőképpen hangzottak: 1. Are there any scientific societies in your country running within administrative sciences? 2. If so, then are there any subdisciplines of administrative sciences that are overrepresented within the scientific priorities of those associations? 3. To what extent are they independent of the state (financially, etc.)? 4. What are the main functions fulfilled by them (towards their members and/or towards the wider public)?

² „Due to the policy pursued before 1989, scientific societies other than public ones could not develop their activities. At that time, scientific activity was „monopolised” by the state. As can be seen, this is a gap that has not been filled to date.” Wojciech Federczyk, 2022. 03. 10.

említendő tény az is, hogy a térségben létrejött tudományos egyesületek többsége intézményesen kapcsolódik egy-egy közigazgatási tanszékhez.

- 3) A tudományos társaságok, civil entitások szinte kivétel nélkül a jogtudomány talaján nőnek ki a teljes régióban; mindenütt domináns a jogias megközelítés, illetve téma-választás, még akkor is, ha a politikatudományi megközelítések növekvő jelentősége, térhódítása is szembeötlő.
- 4) Jellemző sajátosság – a közép-kelet-európai térség országainak átlagos méretéből adódóan is – a közigazgatási jogtudománnyal, illetve a legtágabban vett közigazgatástudománnyal hivatásszerűen foglalkozók alacsony „egyedszáma” egy-egy országban.
- 5) Valamennyi civil entitás szervez tagjai számára, illetve a szélesebb szakmai nyilvánosság számára konferenciákat személyes jelenléttel vagy online formában; általánosságban is elmondható, hogy a rendezvények, konferenciák szervezése a tipikus tevékenységforma. Kifejezetten ritka a közös projekt, ilyen csupán két válaszadó említett (s ők is korábbi együttműködésekre hivatkoztak). Említést érdemel, hogy az összes említett civil szervezet mintegy 2/3-a foglalkozik folyóirat(ok) kiadásával; a hírlevelekkel és különféle elektronikus *working paper*-ekkel együtt ez az arány eléri a 4/5-öt (!).
- 6) Érdekesség, hogy a helyi közigazgatástudomány kialakulásának történetét a legtöbb helyen monografikus mű(vek)ben is feldolgozták, de *a tudományterület jelenlegi helyzetéről szóló munkák általában hiányoznak*. A térség kutatói e vonatkozásban szívesebben nyúlnak témaként a múlthoz, mint a jelenhez.
- 7) Jellemző a közigazgatás személyi állományához tartozók által létrehozott szakmai civil szervezetek léte is, bár ezek esetében a tudományos tevékenységek nem elsődleges jelentőségűek: ezekben az esetekben inkább az érdekvédelmi vagy más szakmai célokat szolgáló kiegészítő profilról van szó. Az összes vizsgált szervezet mintegy egyharmada sorolható ebbe a körbe.
- 8) Jelen vannak a nem általános jellegű, a közigazgatásnak csupán egy lényeges elemével, aspektusával foglalkozó civil szakmai-tudományos szervezetek is, amelyek vagy egy „szakigazgatási” területhez (például környezetvédelemhez, fogyasztóvédelemhez, különösen a cseheknél, lengyeleknél) kapcsolódnak vagy egy átfekvő, „funkcionális” kérdéskört állítanak kutatásaik középpontjába (például a digitalizáció összefüggéseit).
- 9) A szakmai egyesületek által ellátott vagy ellátandó feladatok között több aktor esetében is megjelent a médiával való együttműködés igénye és külön a közösségi médiában való jelenlét szükségessége, sőt, általánosságban a társadalmi kapcsolatok fontossága és a tudományos eredmények szélesebb társadalmi nyilvánosságához közvetítésének szándéka is.
- 10) A válaszadók többsége mintaként és/vagy a térségben meghatározó nonprofit szereplőként megemlítette a szlovákiai bejegyzésű, nemzetközi közigazgatástudományi szervezetet, a NISPACee-t (The Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe).

5. Következtetések és javaslatok

E tanulmány áttekintette a közigazgatástudományi területen a tágabb régióban fellelhető tudományos egyesületeket, illetve azok számos működési aspektusát, azzal a céllal, hogy megalapozott következtetéseket levonva, a KTE számára is hasznosítható javaslatokat fogalmazzon meg.

A tudományok egyik alapvető jellemzője a párhuzamosságok nagymértékű jelenléte: a területen működő kutatók – amellet, hogy néha hasonló vagy azonos témákat kutatnak – gyak-

ran másokétól eltérő tárgyköröket vizsgálnak, elképzeléseik olykor találkoznak, néhol viszont nagyon divergens természetűek. Ez a diverzitás, sokszínűség bizony szükséges eleme a sikeres tudományos kutatótevékenységnek, de a *kis kutatói egyedszám mellett* tartósan széttartó és érdemi tudományos diskurzusokat csak nagyon szűk témában folytató tudományos közösségek belső (saját tagjaik felé irányuló) és külső (a határterületek, a társtudományok képviselői, illetve a tágabb nemzetközi közösség, valamint a nem szakmai közönség felé irányuló) elszigetelődése is reális veszéllyé válik. A KTE létrejötte egyetlen, ámde határozott lépés ezen belső és külső elszigetelődés elkerülése érdekében (is). Amennyiben a mögöttes okokat keressük a regionális szerepvállalásra is törekvő entitás létrejöttében, úgy – az egyéb tényezők mellett – a nemzetközi láthatóság önálló szemponttá válása a különféle teljesítményelvárásokban és –értékelésekben, továbbá a mára megkerülhetetlenné vált multi-, inter-, sőt, transzdiszciplinaritás követelménye is ezen együttműködési formák felé tereli a kutatókat Magyarországon is. Izgalmas kérdés persze, hogy a KTE, mint új színtér érdemben megváltoztatja-e, s ha igen, úgy milyen módon a tudományos együttműködések jelenlegi logikáit, létező hálózatait és „preferenciapontjait” (Evans et al., 2011, 381). Erre néhány év múlva adhatunk majd választ. Ami viszont már most is lényeges és végiggondolást érdemlő téma, az a KTE számára javasolható, a középtávú jövőben megvalósítható egyes új funkciók kérdése.

Az általam megfontolásra javasolt további szerepek, feladatok a következők:

- 1) *Tudománynépszerűsítési feladatok felvállalása*, amennyiben az egyes kutatások értékét ma már – sem egyéni, sem közösségi szinten – nem kizárólag a tudományterületre közvetlenül gyakorolt hatás mérőszámai igazolják vissza, hanem a gyakorlatra, illetve a szélesebb társadalmi környezetre gyakorolt, és idővel szintén mérhetővé váló hatás is. A belső kapcsolatok szervezésén, a belső információáramlásán túlmutató funkció felvállalása egybevágna a tudományfejlődés kortárs irányjaival, egy új és korszerű szerepfelfogásként jelenhetne meg. Ez a funkció nyilván elválaszthatatlan a közösségi média fokozott használatától.
- 2) A jövő irányai tekintetében valamifajta vízvonalstóként jelenik meg a kérdés, hogy *a közigazgatási jogtudományon kívül eső, további közigazgatás-tudományi részdiszciplínák bevonására sor kerül-e*, hiszen az erre a kérdésre adott felelet azt a felvetést is megválaszolja, hogy a KTE egy átfogó, a résztudományok közötti kapcsolatokat tudatosan építő közigazgatás-tudományi platformként definiálja-e majd önmagát. E kapcsolatok fejlesztése, illetve a tudatos nyitás politikája – valamilyen mértékben – indokoltnak látszik.
- 3) Noha tudjuk, hogy a vitakultúra Magyarországon fejletlenebb, mint tőlünk nyugatabbra, s ennek hatásai a magyar közigazgatástudományt sem kerülik el, indokolt olyan rendezvények szervezése, ahol a szervezők tudatosan törekednek arra, hogy *az adott kérdés kapcsán minden lényeges álláspont megjelenjen, megkapva az egymásra reflektálás lehetőségét* is. Az „aktív semlegesség” gyakorlásával mindenképpen el kell kerülni azt a magyar társadalomtudományban elharapódzott jelenséget, miszerint az egyik rendezvényen a „nemzeti és illiberális”, míg a másikon – ugyanabban a témában – a „globalista, illetve liberális” megközelítések hangzanak el, elkerülve mindenfajta érdemi, szakmai jellegű párbeszédet.
- 4) A magyar előzmények ismeretében az egyik lényeges feladat éppen annak biztosítása lehet, hogy a szervezet az alapítók kilépése vagy halála után is működőképes maradjon, azaz *egy érdemi szervezetfejlesztési és utánpótlásnevelési terv kidolgozása és érvénye-*

sítése lehet annak a záloga, hogy az újabb generációk néhány év vagy évtized múlva viszonylag zökkenőmentesen a KTE „stafétabotját” vehessék át, s ne egy új egyesület megalapításán kelljen majd törniük a fejüket.

- 5) A magyarul beszélők számának gyorsuló csökkenése, az angol nyelv térhódítása, és a közigazgatástudományok fentebb vázolt, minden korábbinál erősebb nemzetköziesedése mellett önálló feladatként jelenik meg *a magyar jogi-igazgatási szaknyelv védelme és tudatos fejlesztése* is. Ennek számos formája lehetséges a terminológiai vitáktól a szaknyelvújításra vonatkozó felvetésekig.

A fenti javaslatok mindegyike tartható álláspont a jövő lehetséges céljai vonatkozásában, ám közös jellemzőjük az is, hogy tudatos erőfeszítések, egyesületi döntések és kitarító munka nélkül nem valósulhatnak meg: elköteleződés híján csupán vágyálmok maradnak.

Hivatkozások

- Belényesi, E. (2011). E-közigazgatás a hazai képzésben. *Vezetéstudomány*, 42(3), 48–58. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/82342>
- Boncourt, T. (2017). The Struggles for European Science: A Comparative Perspective on the History of European Social Science. *Serendipities*, 2(1), 10–32. <https://doi.org/10.25364/11.2:2017.1.2>
- Ernst & Young. (2010). *Global Fraud Survey*. Online: <https://go.ey.com/3nu1Qu7>
- Delicado, A., Rego, R., Conceição, C. P., Pereira, I., & Junqueira, L. (2014). What Roles for Scientific Associations in Contemporary Science? *Minerva*, 52(4), 439–465. <https://doi.org/10.1007/s11024-014-9260-3>
- Evans, T. S., Lambiotte, R., & Panzarasa, P. (2011). Community structure and patterns of scientific collaboration in Business and Management. *Scientometrics*, 89(1), 381–396. <http://doi.org/10.1007/s11192-011-0439-1>
- Fecher, B., Kuper, F., Sokolovska, N., Fenton, A., Hornbostel, S., & Wagner, G. G. (2021). Understanding the Societal Impact of the Social Sciences and Humanities: Remarks on Roles, Challenges, and Expectations. *Frontiers in Research Metrics and Analytics*, 6(696804). <http://doi.org/10.3389/frma.2021.696804>
- Gaálné Kalydy, D. (2020). Civilek a kutatásban – közösségi tudomány a könyvtárban. *Könyvtári Figyelő*, 66(1), 54–57.
- Gagyí, A., & Ivancheva, M. (2017). The rise and fall of civil society in East-Central Europe. In M. Moskalewicz, & W. Przybylski (Eds.), *Understanding Central Europe* (pp. 281–289). Routledge. <http://doi.org/10.4324/9781315157733-34>
- Guy, M. E. (2003). Ties That Bind: The Link between Public Administration and Political Science. *The Journal of Politics*, 65(3), 641–655. <http://doi.org/10.1111/1468-2508.00205>
- Györe, P. (1978). A tudományos egyesületek, mint a nemzeti információs rendszer alkotó elemei. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 14(1), 548–549.
- Hajnal, Gy. (2008). *Adalékok a magyarországi közpolitika kudarcaihoz*. KSH ROP 3.1.1. Programigazgatóság.
- Jenei, Gy. (2010). Adalékok az állami szerepvállalás közpolitika-elméleti háttéréről. In Hosszú H. & Gellén M. (Szerk.), *Államszerep válság idején* (pp. 25–40). Complex.
- Jenei, Gy., & Kuti, É. (2011). Versenyképesség és civil szerepvállalás a közigazgatás és a közszolgáltatások fejlesztésében. *Vezetéstudomány*, 42(Klnsz 1), 15–23.

- Juhász, L. (2006). Magyary Zoltán, az elektronikus közigazgatás előfutára. *Világosság*, 47(1), 21–28.
- Kaprinay, Zs. (2015). A civil szervezet, mint új fogalmi kategória, és annak lehetséges megközelítései. *Miskolci Jogi Szemle*, 10(1), 94–111.
- Kornfeld, W., Hewitt, E. (1981). The Scientific Community Metaphor. *IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics*, 11(1), 24–33. <https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/5693/AIM-641.pdf>
- Kövér, Á. (2015). Captured by church and state: civil society in democratic Hungary. In Krasztev, P., & Van Til, J. (Eds.), *Hungarian Patient* (pp. 81–90). CEU Press.
- Kulcsár, K. (1987). *Politika és jogszociológia*. Akadémiai Kiadó.
- Lőrincz, L. (2010). Magyary Zoltán helye a magyar közigazgatás-tudományban. In Hosszú H., Gellén M. (Szerk.), *Államszerep válság idején* (pp. 39–45). Complex.
- Ost, D. (1993). The Politics of Interest in Post-Communist East Europe. *Theory and Society*, 22(4), 453–485. Online: <https://bit.ly/3nxoAcG>
- Pugh, D. L. (1989). Professionalism in Public Administration: Problems, Perspectives, and the Role of ASPA. *Public Administration Review*, 49(1), 1–8. <http://doi.org/10.2307/977223>
- Reincke, C. M., Bredenoord, A. L., & van Mil, M. H. (2020). From Deficit to Dialogue in Science Communication. *EMBO Reports*, 21(9), 1–4. <http://doi.org/10.15252/embr.202051278>
- Rixer, Á. (2021). La société civile face au populisme en Hongrie. In N. Haupais, T. Pouthier, P. Szwedo, & W. Zagorski (Eds.), *Le constitutionnalisme face au populisme en Europe centrale* (pp. 161–190). Institut Francophone pour la Justice et la Démocratie – Institut Louise Joinet.
- Rixer, Á. (2020). *A magyar közigazgatási jogtudomány értékelésének szempontjai*. Dialóg Campus. <http://hdl.handle.net/20.500.12944/15963>
- Rixer, Á. (2019). A civil társadalom helyzete Magyarországon, különös tekintettel a populizmus térnyerésére. *Glossa Iuridica*, 6(3–4), 43–72.
- Rixer, Á. (2017). Az identitás-vita újabb fejleményei Magyarországon. *Glossa Iuridica*, 4(1–2), 147–171.
- Ságiné, M. A. (2008). Beszámoló a 2008. május 8-9-én Miskolc-Lillafüreden megrendezett „Jogállam és közigazgatási bíráskodás - 15 éves a Magyar Közigazgatási Bírák Egyesülete”-konferenciáról. *BH*, 55(7), 559–560.
- Sárközy, T. (2004). *Kormányzás, civil társadalom, jog*. Kossuth Kiadó.
- Schimank, U. (1988). Scientific associations in the German research system: Results of an empirical study. *Knowledge in Society*, 1(1), 69–85.
- Sipos, L. (2008). Tudományos alapítványok és egyesületek Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 43(4), 537–544.
- Timmermans, A., Brans, M., & Real-Dato, J. (2022). The Advisory Roles of Political Scientists in Comparative Perspective. In M. Brans, & A. Timmermans (Eds.), *The Advisory Roles of Political Scientists in Europe: Comparing Engagements in Policy Advisory Systems* (pp. 363–396). Palgrave Macmillan.
- Toshkov, D. (2019). *Scientific cooperation in the Eastern neighbourhood*. EU-STRAT Policy Brief Series, No. 7. Freie Universität Berlin.
- Wallace, C., Pichler, F., & Haerpfer, C. (2012). Changing Patterns of Civil Society in Europe and America 1995–2005: Is Eastern Europe Different?. *East European Politics and Societies*, 26(1), 3–19. <http://doi.org/10.1177/0888325411401380>

Wolf, B. (2013). Evaluating Research beyond Scientific Impact: How to Include Criteria for Productive Interactions and Impact on Practice and Society. *GAIA*, 22(2), 104–114. <http://doi.org/10.14512/gaia.22.2.9>
<https://www.civilek.hu/civil-szervezetek/kozigazgatas-tudomanyi-egyesulet/>
<https://kte.sze.hu/rolunk>
<https://adjukossze.hu/obh/szervezet/kozep-es-kelet-europai-kozigazgatastudomanyi-egyesulet-154812>

Jogi források

Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény.